

آسیب‌شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی □

محمد حسین پور^۱

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف آسیب‌شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی اجرا گردید. **روش:** نوع تحقیق کاربردی و از نظر ماهیت پیمایشی بود. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد ضعف مدیریت و سیاست‌گذاری پژوهشی، موانع توانمندسازی اعضای هیأت علمی، ضوابط دست و پاگیر اداری، موانع شخصی، مسائل اجتماعی، مشکلات اقتصادی و کمبود امکانات پژوهشی از عوامل آسیب‌زای پژوهشی رشته‌های علوم انسانی هستند. از مشکلات جدی در دانشگاه‌های اهواز، فقدان ارتباط علمی قوی، جدی و کارآمد با دانشگاه‌های مطرح دنیا و مجامع بین‌المللی است. نبود ساختار و روابط صحیح درون سازمانی، ضعف قوانین و مقررات باعث سردرگمی و سرگردانی محققین می‌شود. عدم آشنایی با نرم افزارهای پژوهشی، عدم آشنایی کافی با تایپ و اصول نگارش پژوهش و عدم آشنایی با اصول مقاله نویسی، مسائل شخصی (عدم تسلط کافی برای استفاده از منابع خارجی، بالا بودن موظفی تدریس، استخدام هیأت علمی بدون توجه به توان پژوهشی آنها)، عوامل اجتماعی (عدم شفافیت جایگاه تحقیق و محقق، ناکافی بودن مشوق‌های معنوی مناسب از محقق، نبود زمینه فرهنگی برای فعالیت‌های علمی در جامعه، فراغ خاطر به علت تنش‌های خارج دانشگاه، اهمیت ندادن به محققان برجسته و عدم تقدیر مناسب از آن‌ها، پایین بودن جایگاه پژوهش در بین مسئولین دانشگاه، اجتماعی پژوهش‌های علوم انسانی) و مشکلات اقتصادی (ناچیز بودن درآمد حاصل از فعالیت‌های پژوهشی، پایین بودن حمایت مالی تحقیقات علوم انسانی، عدم تخصیص به موقع اعتبارات پژوهشی، کسر مالیات از قراردادهای پژوهشی، گران بودن هزینه تألیفات و نتایج پژوهشی و بودجه ناکافی پژوهش در تحقیقات علوم انسانی) انجام پژوهش قائل هستند. **نتیجه‌گیری:** توجه به پژوهش نیازمند یک دید جامع، وسیع و همه‌جانبه است که توجه جدی‌تر، منعطف‌تر و عملی‌تر مدیران و مسئولان دانشگاه‌ها و به طریق اولی، مدیران و مسئولان ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌های آزاد اسلامی را می‌طلبد.

واژگان کلیدی: اعضای هیأت علمی، رشته‌های علوم انسانی، فعالیت پژوهشی

□ دریافت مقاله: ۹۰/۰۹/۱۹ ؛ تصویب نهایی: ۹۰/۱۱/۲۴

۱- دکترای برنامه ریزی درسی و استادیار گروه مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات خوزستان / آدرس: اهواز، میدان فرودگاه.

واحد علوم و تحقیقات خوزستان / شماره: ۰۶۱۱-۴۳۵۲۸۸-۴ / Email: Hosseinpour6@yahoo.com

■ مقدمه

دانشگاه، محور اصلی تولید علم از طریق دانش و پژوهش است (پارک و لیدسدرف^۱، ۲۰۱۰). دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی، نهادهای اصلی در تحقیق و توسعه کشورها به حساب می‌آیند؛ زیرا، از سه رکن مدیریت تحقیقات، محقق و ابزار تحقیق برخوردارند و از طریق فعالیت‌هایی از قبیل تعیین موضوعات تحقیقاتی مورد نیاز جامعه، تعیین اولویت‌های تحقیقاتی، پذیرش و اجرای تحقیقات مورد نیاز جامعه و سازمان‌ها، تربیت دانشجویانی با مهارت‌های تحقیق، سازماندهی و نظارت بر فعالیت‌های تحقیقاتی، طبقه‌بندی و قابل کاربرد ساختن نتایج تحقیقات و نظایر آن نقش برجسته‌ای در پژوهش و توسعه علمی دارند (احمدی دستجردی و انوری، ۱۳۸۳).

در ایران بیش از هفتاد درصد توان تحقیقاتی و محققان کشور در دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی متمرکز شده است (دفتر امور پژوهشی معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۷۰). تعداد پنجاه و هفت هزار نفر عضو هیأت علمی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد در کشور وجود دارد (سبحانی‌نژاد و افشار، ۱۳۸۸). بر اساس آمار، تعداد کل اسناد نمایه شده ایران در سال ۲۰۰۸ میلادی، ۱۳۵۶۸ مورد بوده است و نشان می‌دهد به طور میانگین به ازای هر چهار عضو هیأت علمی شاهد تولید یک سند علمی بوده‌ایم. (صبوری، ۱۳۸۷). این درحالی که همین نسبت در دانشگاه‌های دولتی تایلند ۴۰ مورد در سال بوده است (ویکیان، ونگ و وانیس و بوارانکی تیونگ^۲، ۲۰۰۹).

به گزارش صبوری (۱۳۸۷) میزان مشارکت علمی ایران، ترکیه و رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۰۸ میلادی به ترتیب ۰/۸۲، ۱/۴۹ و ۰/۸۹ درصد مقدار جهانی است. ولی در همین سال، تحقیقات در حوزه‌ی علوم اجتماعی در رژیم صهیونیستی چهار برابر ایران (۱۹۷۵ نمایه در مقابل ۴۸۷ نمایه) و تحقیقات در حوزه علوم انسانی و هنر ترکیه چهارده برابر ایران (۵۱۲ نمایه در مقابل ۳۶ نمایه) بوده است.

در حال حاضر فاصله‌ی زیادی بین تولید علمی کشورمان با بسیاری دیگر از کشورهای جهان وجود دارد. مقایسه آمار در کشورها نشان می‌دهد علیرغم رشد پنجاه درصدی ایران در تولیدات علمی در سال ۲۰۱۰ هنوز با کشور های رقیب در منطقه فاصله داریم و این فاصله در حوزه علوم اجتماعی و انسانی عمیق‌تر است (صبوری، ۱۳۸۹). فقر تولید علم در کشور یک مشکل تاریخی، سیاسی، فرهنگی و روانشناختی است (سبحانی‌نژاد و افشار، ۱۳۸۸). با مقایسه جمعیت ایران و جهان، حداقل سهم مورد انتظار ایران در پژوهش

1. Park & Leydesdorff

2. Wichian, Wongwanich and Bowarnkitiwong

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ♦ ۴۷

وتولید علم یک درصد است. این درحالی است که در حال حاضر، سهم ایران فقط ۲۲٪ درصد است. براساس آمارمنتشر شده درسال ۲۰۱۱، ایران از نظر تولید علم در بین ۱۵۰ کشور جهان، رتبه ۲۱ را کسب کرده است (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۰). ولی کماکان، سهم پژوهش و تولید علم درحوزه علوم انسانی بسیار ناچیز است (صبوری، ۱۳۸۷).

علوم انسانی شاخه‌ای از دانش بشری است که مطالعات و تاملات انسان را درباره خودش از زوایای گوناگون در بر می‌گیرد. علوم انسانی در برگرفته بخش‌های مشترک از تجارب انسانی است که زمینه پیوند انسان‌ها را به یکدیگر فراهم می‌سازد. آگاهی فرد را نسبت به خود و دیگران افزایش می‌دهد و با باز کردن دریچه‌های نوینی از جهان، تجارب انسانی را غنا می‌بخشد و فرصت‌های عبرت را فراهم می‌سازد و درک حال و شکل بخشی به آینده در ابعاد مختلف و پیچیده زندگی انسانی را فراهم می‌کند. سؤالات اساسی و مهمی را از ارزش‌ها، اهداف و معنای زندگی به شیوه‌ای دقیق و نظام‌مند و با مدد از تحلیل‌ها و ارزشیابی‌های کیفی طرح می‌نماید (عزیزی، ۱۳۸۵).

پژوهش در حوزه علوم انسانی در گرو کوشش‌هایی عالمانه است. تفکر سازگار با هدف و ماهیت پژوهش در علوم انسانی و با بنیادهای فلسفی، علمی، اخلاقی مرتبط است. زیرا، انتخاب رویکرد پژوهش در علوم انسانی - پی بردن به واقعیت - بر پایه دیدگاه‌های فلسفی استوار است (بازرگان، ۱۳۸۷، ص ۱۵). علوم انسانی، دانش تولید شده را در میان مخاطبان منتشر و اشاعه می‌دهد و در راستای کاربرست یافته‌های خود با برنامه و متعهدانه عمل می‌کند و در نهایت از چرخه پژوهشی خود، کل فعالیت خود را به معرض نقد و ارزیابی می‌گذارد و با استناد به چنین دستاوردهای فکورانه رشد می‌یابد تا فعالیت دیگر پژوهشی خود را با قوت و خبرگی بیشتری دنبال کند. سازمان‌های پژوهشی در حوزه علوم انسانی نیز برای رشد به طی چنین فرایندی در ابعادی وسیع‌تر و در تعامل پویا با محیط خود نیاز دارند (ساکی، ۱۳۸۵). پژوهشگران علوم اجتماعی و انسانی تحت تأثیر مکاتب فکری هم چون؛ اثبات‌گرایی^۱، تجربه‌گرایی^۲ و پدیدارشناسی^۳ مواضع معرفت‌شناختی خود را در دو رویکرد کمی و کیفی مشخص می‌کنند (گال و دیگران، ۱۹۹۶؛ ترجمه‌ی نصر و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۳۹).

بنیس^۴ (۱۹۹۹)، در تحقیق خود، ضعف کارآمدی مدیریت را ویژگی مشترک اغلب سازمان‌های پژوهشی ذکر کرده، معتقد است آنها نیز مانند بسیاری از سازمان‌های دیگر نتوانسته‌اند گام‌های مؤثری برای غلبه بر

---

1. Positivism

2. Empiricism

3. Phenomenolog

4. Bennis

موانع و مشکلات خود بردارند. این اظهارات همسو با اظهارات کاتنهاوس^۱ (۲۰۰۰) است که در تحقیق خود بر این نکته تأکید می‌کند که افزایش حمایت‌های مالی و اقتصادی از پژوهش‌ها، بویژه در حیطه علوم انسانی می‌تواند راهگشای پژوهشگران بوده و علاقه آنها را به تحقیقات افزایش دهد. نتایج پژوهش دیگری نیز حاکی از آن است که ویژگی‌های محیط کار و مشخصات فردی، از موانع عمده انجام پژوهش به شمار می‌روند (کاریون و همکاران^۲، ۲۰۰۴).

کوترلیک و همکاران^۳ (۲۰۰۲) عدم دسترسی به منابع اطلاعاتی را یکی از موانع مشارکت افراد در فعالیت‌های علمی و پژوهشی بیان کرده‌اند. تحقیق دیگری نیز با هدف تعیین عوامل مؤثر در ارتقاء پژوهش انجام گرفت که در نتایج آن، نخستین گام در راستای ارتقاء کیفیت پژوهش، نیازسنجی و تحلیل نیازهای پژوهشی اعضای هیأت علمی، ذکر شده است (گتینگ و تافین^۴، ۲۰۰۰). کوک^۵ (۲۰۰۱)، ابهام در حوزه وظایف مدیران پژوهشی و به دنبال آن، ابهام در تعیین معیارهای آزمون اثربخشی فعالیت‌های این حوزه را از جمله موانع توسعه پژوهش دانسته است. نتایج پژوهش کوهن و جنینگ^۶ (۲۰۰۲) دلالت بر آن دارد که درصد قابل توجهی از وقت هیأت علمی صرف آموزش می‌شود و به همین دلیل، اکثر اعضای هیأت علمی در کشورهای در حال توسعه، وقت کافی برای انجام امور پژوهشی ندارند.

وتی، بلامی و مورلی^۷ (۲۰۰۸)، پژوهشی در کشورهای استرالیا، انگلستان و زلاندنو انجام دادند، مشاهده کردند؛ عملکرد پژوهش با تدریس رابطه مثبت دارد. ولی با پست اجرایی، این رابطه از نوع معکوس است. هم‌چنین نتیجه گرفتند؛ عملکرد پژوهشی بیش از آموزش و کارهای اجرایی در ارتقاء اعضای هیأت علمی موثر است (وتی، بلامی، مورلی، ۲۰۰۸).

کمیته شناسایی موانع تحقیق و نوآریدر ایران پس از بررسی ۱۰ ساله کلیه مقالات، کتب و منابع اطلاعاتی منتشره در کشور، هفت عامل موانع مربوط به مدیریت، سیاست‌گذاری و نظام تحقیقاتی، موانع مربوط به فرهنگ تحقیق، موانع مربوط به محققان، موانع مربوط به فضای استاندارد علمی و تحقیقاتی، موانع مربوط به قوانین و مقررات پژوهشی، موانع مربوط به بودجه تحقیقات و امکانات تحقیق و موانع مربوط به بکارگیری نتایج تحقیق را مانع پژوهش و تحقیق در ایران معرفی کردند (کمیته شناسایی موانع

1. Catenhusen

2. Carrion & et al

3. Koterlik et al.

4. Gething & Thaephin

5. Cook

6. Cohen & Jenning

7. Watty, Bellamy & Morely

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ❖ ۴۹

تحقیق و نوآوری، ۱۳۸۲). ظهور و فکری (۱۳۸۱)، با انجام پژوهشی توصیفی درباره موانع پژوهش از دیدگاه اعضای هیأت علمی در دو دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی و پرستاری و مامایی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران، نشان داد که حدود ۴۲٪ از اعضای هیأت علمی در سه سال گذشته به عنوان مجری یا همکار اصلی در اجرای ۴۷ طرح تحقیقاتی در دانشگاه یا خارج از دانشگاه مشارکت داشته‌اند. هم‌چنین ۳۸٪ اعضای هیأت علمی اظهار داشتند، هیچ مقاله‌ای از آنها در طی سه سال گذشته در مجله‌های داخلی و بین‌المللی پذیرفته نشده است.

در همین رابطه، محمدیان ساروی (۱۳۸۵) تحقیقی با عنوان «راههای تقویت انگیزش و علایق پژوهشی در بین استادان دانشگاه آزاد اسلامی» انجام داد و به این نتیجه رسید که عوامل فرهنگی و اجتماعی مانند ارزش‌گذاری و بها دادن به محققان و ارتقاء فرهنگ تحقیق و عوامل اقتصادی مانند حمایت مالی و در نظر گرفتن تسهیلات و اعتبارات لازم در توسعه پژوهش تأثیر دارند. مزید بر موارد فوق، نتایج به دست آمده از تحقیق پاریاد و همکاران (۱۳۸۲)، نقش مقررات مالی دست و پاگیر و نظام اداری و بوروکراسی حاکم بر آن را بر مشارکت افراد در فعالیت‌های علمی و پژوهشی تأیید کرده است. از طرف دیگر، نارسایی اطلاعات و ارتباط رسانی معضل عمده‌ای در موسسات پژوهشی است.

در مطالعه‌ی بقایی و همکارانش (۱۳۷۸) عدم تأمین شرایط اقتصادی و اجتماعی مناسب و رضایتمندی محققان، مسائل اقناع روحی، تشویق عاطفی، ترفیع شغلی و شناساندن دستاوردهای علمی آنان به جامعه، عدم تعیین جایگاه محقق در جامعه علمی، اتکای برنامه‌های تحقیقاتی مراکز پژوهشی به سلیقه‌های شخصی مدیران که همواره با جابه‌جایی آنان برنامه‌ها نیز دستخوش تغییرات می‌شوند، عدم وجود اهداف بلندمدت تعیین شده در نظام پژوهشی کشور و سرمایه‌گذاری ناکافی سازمان‌ها، بانک‌ها و صنایع در امر تحقیقات، به ترتیب، مهم‌ترین موانع پژوهشی از دیدگاه مسئولان پژوهشی و اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان عنوان شده‌اند. هم‌چنین در تحقیق دیگری به موانع انجام پژوهش پرداخته شده است. از دیدگاه محققان این پژوهش، نبود باورهای عمیق در مدیریت مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌ها نسبت به اهمیت تحقیق و یافته‌های علمی، حاکمیت فرهنگ اداری ایستا و حضور نقش‌آفرین عناصر کوتاه‌بین و تنگ‌نظر در این محیط‌ها، از موانع انجام پژوهش شناخته شده‌اند (طایفی، ۱۳۸۰). نتایج پژوهش دیگر حاکی از آن است که نبود نظام تحقیقاتی مناسب در کشور و عدم هماهنگی بین نهادهای درگیر در امر تحقیقات، از موانع انجام پژوهش در کشور هستند (شمس، ۱۳۸۰).

تحقیقی به منظور بررسی موانع پژوهش از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام گرفته که در آن، موانع پژوهشی به دو دسته موانع شخصی (علاقه به انجام پژوهش، تبحر در تدوین

طرحنامه، اجرای پژوهش، تحلیل داده‌ها، تفسیر مقاله نویسی) و موانع سازمانی (چگونگی مراحل تصویب طرح‌نامه، کیفیت خدمات کمک پژوهشی در دانشکده‌ها، نحوه‌ی پرداخت حق الزحمه‌ی پژوهشی تقسیم شده‌اند (ظهور و فکری، ۱۳۸۱). یافته‌های مطالعه‌ای دیگر نیز دلالت بر آن دارد که موانع شخصی «کمبود وقت و مشغله‌ی زیاد» و «بی‌علاقگی به امر پژوهش» به ترتیب، به عنوان بیشترین و کمترین محدودیت؛ موانع سازمانی «کمبود امکانات و تجهیزات لازم» و «محدودیت‌های اخلاقی در انجام پژوهش» به ترتیب به عنوان، بزرگ‌ترین و کوچک‌ترین مانع پژوهشی شناخته شدند (علمداری و افشون، ۱۳۸۲). نتایج تحقیق دیگری نشان می‌دهد که از دیدگاه مسئولان، ارتباط کم بین محققان، کمبود وقت به علت وظایف آموزشی و عدم وجود اهداف و برنامه‌ی مشخص، مهم‌ترین موانع تحقیق به شمار می‌روند. از دیدگاه اعضای هیأت علمی مورد بررسی نیز همین موارد به عنوان مهم‌ترین موانع تحقیق ذکر شده‌اند. از دیدگاه کارشناسان پژوهشی نیز عدم وجود اهداف و برنامه‌ی مشخص در نظام پژوهش، عدم تأمین شرایط مناسب اقتصادی و عدم آشنایی با فرهنگ کارگروهی، عمده‌ترین موانع تحقیق ذکر شده‌اند (کیانپور و همکاران، ۱۳۸۴).

در تحقیق دیگری، وجود موانع مختلف برای شرکت در سمینارهای داخلی و خارجی، طولانی بودن مراحل تصویب آثار و کمبود وقت، به عنوان مهم‌ترین مشکلات پژوهشگران در انتشار آثار علمی عنوان شده‌اند (تصویری قمصری و جهان نما، ۱۳۸۵).

از بررسی تحقیقاتی که در چند سال اخیر راجع به موانع فراروی پژوهش اعضای هیأت علمی علوم انسانی دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی صورت گرفته است، چنین بر می‌آید که مشکلات و مسائلی در مسیر فعالیت پژوهشی اعضای هیأت علمی علوم انسانی دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی قرار دارند. گرچه نباید به علوم انسانی در قالب تولید علم و بویژه تولید ثروت نگریست. زیرا، پرورش انسان‌هایی فرهیخته، متفکر، ارزشی، جامعه‌ای پیشرو، تقویت ارزش‌ها و هنجارها و... از رسالت‌های این حوزه علمی است. ولی، فعالیت‌های ناچیز پژوهشی در این حوزه، نشان دهنده موانع و گلوگاه‌هایی بویژه بر سر راه متولیان آن یعنی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها است. بنابراین این سؤال پژوهشی مطرح می‌گردد که عوامل آسیب‌زای پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه‌های اهواز کدامند؟

▪ روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کاربردی بوده و روش آن به سبب شناسایی عوامل بازدارنده فعالیت پژوهشی اعضای هیأت علمی پیمایشی است. جامعه آماری، این تحقیق کلیه اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ♦ ۵۱

دانشگاه‌های دولتی و آزاد مستقر در شهر اهواز بود (۳۰۳ نفر). در پژوهش حاضر برای محاسبه حجم نمونه از فرمول زیر استفاده شد.

$$n = \frac{N * Z_{\alpha/2}^2 * \sigma^2}{\epsilon^2 * (N - 1) + Z_{\alpha/2}^2 * \sigma^2}$$

فرمول (۱): تعیین حجم نمونه (آذر و مومنی، ۱۳۸۴)

با توجه به فرمول فوق، حجم نمونه (۹۸ نفر) تقریباً ۱۰۰ نفر تعیین گردید. در این تحقیق برای بیشتر کردن شباهت نمونه و جامعه و افزایش دقت نمونه‌برداری برای پارامترهای جامعه و دخالت دادن ویژگی‌های جامعه در نمونه، از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی بر اساس مرتبه علمی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی (مربی، استادیار، دانشیار و استاد) برای انتخاب افراد نمونه استفاده شده است.

جدول (۱): توزیع جامعه آماری به تفکیک محل خدمت و مرتبه علمی

دانشگاه	مرتبه علمی	مربی	استادیار	دانشیار	استاد	جمع
شهید چمران	۵۰	۱۰۰	۱۰	۱۱	۱۷۱	
دانشگاه آزاد اهواز	۴۴	۴۰	۳	۳	۹۰	
دانشگاه علوم و تحقیقات خوزستان	—	۲۶	۲	۱	۲۹	
پیام نور	۱۲	۲	—	—	۱۴	
جمع	۱۰۶	۱۶۸	۱۵	۱۵	۳۰۴	

ویژگی‌های نمونه آماری: ویژگی‌های اعضای نمونه بر اساس درصد و فراوانی در جداول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲): توزیع پاسخ‌گویان به تفکیک مرتبه علمی، جنسیت، مدرک تحصیلی، دانشگاه محل خدمت و سابقه تدریس

ویژگی‌ها	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تراکمی
مرتبه علمی	مربی	۳۵	۳۵
	استادیار	۵۵	۹۰
	دانشیار	۵	۹۵
	استاد	۵	۱۰۰
جنسیت	زن	۲۱	۲۱
	مرد	۷۹	۱۰۰
مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد	۳۵	۳۵
	دکتری	۶۵	۱۰۰
دانشگاه محل خدمت	شهید چمران	۵۵	۵۵
	دانشگاه آزاد اهواز	۳۰	۸۵
	دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات خوزستان	۱۰	۹۵
	پیام نور	۵	۱۰۰
سابقه تدریس	زیر ۱۰ سال	۵۰	۵۰
	۱۰ سال و بیشتر	۵۰	۱۰۰

در جدول فوق پاسخ‌گویان به تفکیک مرتبه علمی، جنسیت، مدرک تحصیلی، دانشگاه محل خدمت و سابقه تدریس در قالب شاخص‌های فراوانی، درصد و درصد فراوانی تراکمی درج شده است. به طوری که بیش از نیمی از پاسخ‌گویان استادیار، یک، سوم مربی و مابقی دانشیار استاد بودند؛ ۲۱ درصد آنان زن و ۷۹ درصد مرد بودند؛ هم‌چنین یک، سوم پاسخ‌گویان دارای مدرک کارشناسی ارشد و مابقی دکتری بودند. نهایتاً در جدول بالا، نیمی از شرکت‌کنندگان زیر ۱۰ سال و مابقی ده سال و بیشتر سابقه تدریس داشتند.

▪ ابزار گردآوری داده‌ها

برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته براساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (خیلی کم ۱، کم ۲، تاحدی ۳، زیاد ۴ و خیلی زیاد ۵) استفاده گردید. برای روایی پرسشنامه از روایی محتوایی (متخصصان)

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ♦ ۵۳

استفاده شد. همچنین روایی سازه‌ی آن ۶۸/۹۱٪ بدست آمد. پایایی کل پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ ۸۳٪ بدست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آماری؛ فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، تحلیل عاملی (تعیین بار عاملی هر یک از عوامل بازدارنده)، آزمون کلموگروف- اسمیرونف (پیش فرض نرمال بودن توزیع میانگین عوامل بازدارنده)، برای روایی از ضریب همبستگی پیرسون و برای پایایی ابزار گردآوری داده‌ها از آلفای کرونباخ توسط نرم افزار SPSS نسخه پانزدهم استفاده گردید. سطح معنی‌داری برای کلیه فرضیه‌ها $\alpha = 0/05$ در نظر گرفته شد.

▪ یافته‌های مربوط به سؤالات تحقیق

سؤال تحقیق: عوامل آسیب‌زا یا بازدارنده فعالیت پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی در دانشگاه‌های اهواز کدامند؟

جدول (۳) دیدگاه اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی در مورد عوامل بازدارنده

انجام پژوهش

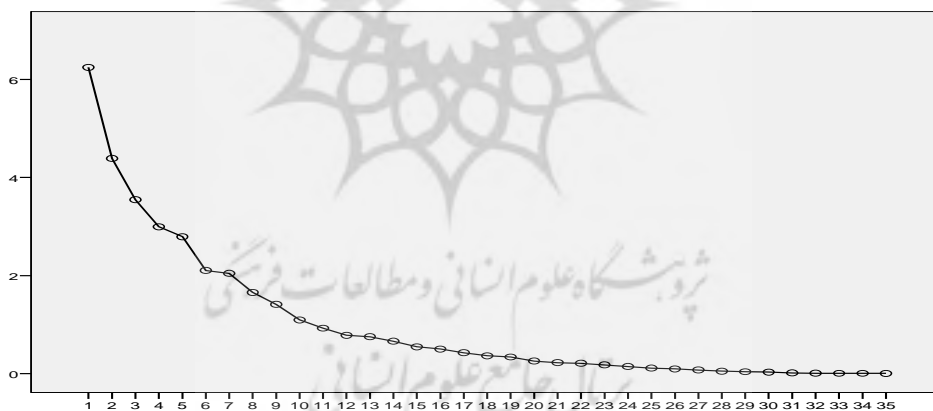
انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	تا حدی	کم	خیلی کم	عوامل آسیب‌زا یا بازدارنده پژوهشی
		فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	
۰/۶۹۶	۴/۰۲	۳۷ ٪۳۷	۳۹ ٪۳۹	۲۷ ٪۲۷	۰ ۰	۰ ۰	عوامل مدیریتی بازدارنده انجام پژوهش
۰/۸۶۵	۳/۶۵	۱۳ ٪۱۳	۵۵ ٪۵۵	۲۸ ٪۲۸	۴ ٪۴	۰ ۰	عوامل توانمندسازی بازدارنده انجام پژوهش
۱/۰۰۲	۳/۷۴	۳۰ ٪۳۰	۵۱ ٪۵۱	۱۶ ٪۱۶	۰ ۰	۰ ۰	ضوابط اداری بازدارنده انجام پژوهش
۰/۸۱۹	۴/۰۹	۲۴ ٪۲۴	۶۳ ٪۶۳	۱۱ ٪۱۱	۲ ٪۲	۰ ۰	عوامل شخصی بازدارنده انجام پژوهش
۱/۲۳۱	۴/۲۷	۲۷ ٪۲۷	۳۶ ٪۳۶	۳۳ ٪۳۳	۲ ٪۲	۲ ٪۲	عوامل اجتماعی بازدارنده انجام پژوهش
۰/۹۴۲	۴/۰۵	۱۲ ٪۱۲	۵۹ ٪۵۹	۲۷ ٪۲۷	۲ ٪۲	۰ ۰	عوامل اقتصادی بازدارنده انجام پژوهش
۱/۰۳۳	۳/۹۰	۳۲ ٪۳۲	۳۸ ٪۳۸	۳۰ ٪۳۰	۰ ۰	۰ ۰	عوامل امکانات بازدارنده انجام پژوهش

براساس جدول (۳)، عوامل بازدارنده‌ی انجام پژوهش از نظر اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی شرکت‌کننده در این تحقیق، به ترتیب؛ عوامل شخصی (۸۷ درصد)، ضوابط اداری (۸۱ درصد)، عوامل مدیریتی و سیاستگذاری (۷۶ درصد)، عوامل اقتصادی (۷۱ درصد)، عوامل توانمندسازی (۶۸ درصد) و نهایتاً عوامل اجتماعی (۶۳ درصد) را در حد زیاد و خیلی زیاد بازدارنده فعالیت پژوهشی معرفی کردند. هم‌چنین، همان‌طور که در جدول مذکور مشاهده می‌شود؛ میانگین پاسخ‌گویان به عوامل بازدارنده انجام پژوهش در حد خیلی مؤثر ارزیابی شده است.

براساس آزمون کایزر، مایر و اوکلین با مقدار $0/68$ نشان داد حجم نمونه برای سنجش عوامل بازدارنده‌ی کافی است. هم‌چنین برای صحت تحلیل عاملی؛ آزمون بارتلت برابر با $4145/665$ بدست آمد که در سطح $0/001$ معنی‌دار است و بیانگر صحت تحلیل عاملی بر روی داده‌های موجود می‌باشد.

۱- یافته‌های توصیفی مربوط به عوامل آسیب‌زا یا بازدارنده انجام پژوهش از نظر اعضای هیأت علمی:

در تحقیق حاضر برای مشخص کردن تعداد عوامل از نمودار اسکری استفاده شد. یافته‌ها در نمودار (۱) نشان داده شده است.

نمودار (۱) منحنی اسکری کنتل مربوط به عوامل بازدارنده انجام پژوهش

در تحقیق حاضر برای مشخص کردن تعداد عوامل بازدارنده انجام تحقیق از نمودار اسکری با توجه به ارزش ویژه‌ی عوامل (مجموع مجذورات ضرایب عاملی ماده‌های موجود در هر عامل) استفاده شد. نمودار نشان داد که هفت عامل با $68/918$ درصد از واریانس کل نمرها بالای ارزش ویژه ۲ قرار گرفته و واریانس عوامل بازدارنده انجام تحقیق را تبیین می‌کند.

جدول (۴) ارزش ویژه و درصد واریانس تبیین شده برای عوامل بازدارنده انجام پژوهش

مجموع مجدور شده بار عاملی			ارزش ویژه اولیه			شاخص‌های آماری	
درصد تجمعی واریانس تبیین شده	درصد واریانس تبیین شده	کل	درصد تجمعی واریانس تبیین شده	درصد واریانس تبیین شده	کل	عوامل	
۱۴/۰۲۱	۱۴/۰۲۱	۶/۹۰۷	۱۷/۸۵۷	۱۷/۸۵۷	۶/۲۵۰		
۲۵/۱۷۶	۱۱/۱۵۵	۳/۹۰۴	۳۰/۳۹۹	۱۲/۵۴۲	۴/۳۹۰	توانمند سازی	دوم
۳۵/۵۸۱	۱۰/۴۰۵	۳/۶۴۲	۴۰/۵۳۶	۱۰/۱۳۶	۳/۵۴۸	ضوابط اداری	سوم
۴۵/۴۶۶	۹/۸۸۵	۳/۴۶۰	۴۹/۰۹۲	۸/۵۵۶	۲/۹۹۵	شخصی	چهارم
۵۴/۷۳۹	۹/۲۷۳	۳/۲۴۶	۵۷/۰۶۸	۷/۹۷۶	۲/۷۹۲	اجتماعی	پنجم
۶۲/۴۹۳	۷/۷۵۴	۲/۷۱۴	۶۳/۰۸۰	۶/۰۱۲	۲/۱۰۴	اقتصادی	ششم
۶۸/۹۱۸	۶/۴۲۵	۲/۲۴۹	۶۸/۹۱۸	۵/۸۳۸	۲/۰۴۳	امکانات	هفتم

همان‌طور که در جدول بالا نشان داده شده است؛ عامل اول با ۶ ماده، ۱۴/۰۲۱ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش را تبیین می‌کند. عامل دوم با ۵ ماده، ۱۱/۱۵۵ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش؛ عامل سوم با ۵ ماده، ۱۰/۴۵۰ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش؛ عامل چهارم با ۳ ماده، ۹/۸۸۵ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش؛ عامل پنجم با ۶ ماده، ۹/۲۷۳ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش، عامل ششم با ۶ ماده، ۷/۷۵۴ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش و عامل هفتم با ۴ ماده، ۶/۴۲۵ درصد واریانس عوامل بازدارنده انجام پژوهش را تبیین می‌کند. هم‌چنین، ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۳ و برای عوامل مدیریتی، ۰/۷۰، عوامل توانمندسازی ۰/۶۷، ضوابط اداری ۰/۶۶، عوامل شخصی ۰/۵۵، اجتماعی ۰/۶۶، اقتصادی ۰/۷۳ و امکانات پژوهشی ۰/۶۶ بدست آمد. نتایج مربوط به تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در عوامل بازدارنده انجام پژوهشی اعضای هیأت علمی در جدول‌های شماره (۶) تا (۱۲) نشان داده شده‌اند.

جدول (۵) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در موانع مدیریتی و سیاست گذاری

شماره	موانع مدیریتی	بار عاملی
۱	ضعف ارتباط میان دانشگاه با دانشگاه‌های خارجی	۰/۷۵۲
۲	ضعف ارتباط میان دانشگاه با دانشگاه‌های داخلی	۰/۶۹۶
۳	توزیع نامناسب روند تخصیص بودجه پژوهشی	۰/۶۹۲
۴	ابهام در سیاستگذاری پژوهش‌های دانشگاهی	۰/۶۱۶
۵	توزیع نامناسب امکانات و تجهیزات پژوهشی	۰/۶۰۹
۶	ناکافی بودن حمایت مدیریت و مسئولین دانشگاه از پژوهش	۰/۵۷۷

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، عامل ضعف ارتباط میان دانشگاه با دانشگاه‌های خارجی، بیشترین بار عاملی و ناکافی بودن حمایت مدیریت و مسئولین دانشگاه از پژوهش، کمترین بار عاملی را در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های مدیریتی در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی نشان می‌دهند. اما همه‌ی گویه‌ها در مجموع بار عاملی بالایی دارند.

جدول (۶) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در موانع توانمند سازی

شماره	موانع توانمند سازی	بار عاملی
۷	عدم آشنایی با تکنیک‌های آماری مربوط به رشته	۰/۸۲۹
۸	عدم آشنایی با روش‌های تحقیق	۰/۷۶۱
۹	عدم آشنایی کافی با تایپ و اصول نگارش پژوهش	۷۰۹
۱۰	عدم آشنایی با اصول مقاله نویسی	۰/۶۷۲
۱۱	عدم آشنایی با نرم افزارهای پژوهشی	۰/۶۶۱

یافته‌های جدول (۶) نشان می‌دهد؛ عامل عدم آشنایی با اصول مقاله نویسی، بیشترین بار عاملی و عدم آشنایی با جستجوی منابع، کمترین بار عاملی را در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های موانع توانمند سازی انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مورد بررسی را دارا هستند.

جدول (۷) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در موانع ناشی از ضوابط اداری

شماره	موانع ناشی از ضوابط اداری	بار عاملی
۱۲	طولانی و کند بودن مراحل پذیرش مقاله برای چاپ	۰/۷۲۱
۱۳	مشکل بودن روند استفاده از فرصت‌های مطالعاتی	۰/۷۱۶
۱۴	طولانی و کند بودن مراحل اداری تصویب طرح‌ها	۰/۶۹۶
۱۵	وجود موانع شرکت در سمینارها و همایش‌های	۰/۶۶۹
۱۶	طولانی و کند بودن مراحل پذیرش کتاب برای چاپ	۰/۵۶۵

همان‌طور که در جدول (۷) مشاهده می‌شود؛ عامل طولانی و کند بودن مراحل پذیرش مقاله برای چاپ، بیشترین بار عاملی و طولانی و کند بودن مراحل پذیرش کتاب برای چاپ، کمترین بار عاملی را در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های موانع ناشی از ضوابط اداری انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مورد بررسی دارا هستند.

جدول (۸) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در موانع شخصی

شماره	موانع شخصی	بار عاملی
۱۷	عدم تسلط کافی برای استفاده از منابع خارجی	۰/۷۷۰
۱۸	استخدام هیأت علمی بدون توجه به توان پژوهشی آنها	۰/۶۳۳
۱۹	تدریس بیش از حد (بالا بودن موظفی تدریس)	۰/۵۸۸

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد؛ عدم تسلط کافی برای استفاده از منابع خارجی، بیشترین بار عاملی و تدریس بیش از حد (بالا بودن موظفی تدریس)، کمترین بار عاملی را در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های موانع شخصی انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مورد بررسی دارا هستند.

جدول (۹) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در موانع اجتماعی

شماره	موانع اجتماعی	بار عاملی
۲۰	ناکافی بودن مشوق‌های معنوی مناسب از محقق	۰/۸۰۹
۲۱	وجود محدودیت اجتماعی پژوهش‌های علوم انسانی	۰/۷۳۷
۲۲	اهمیت ندادن به محققان برجسته و عدم تقدیر از آن‌ها	۰/۷۳۴
۲۳	نبود زمینه فرهنگی برای فعالیت‌های علمی در جامعه	۰/۷۲۹
۲۴	پایین بودن جایگاه پژوهش در بین مسئولین دانشگاه	۰/۷۱۸
۲۵	عدم شفافیت جایگاه تحقیق و محقق در جامعه	۰/۶۵۱

همان‌طور که در جدول (۹) مشاهده می‌شود، عامل ناکافی بودن مشوق‌ای معنوی مناسب از محقق، بیشترین بار عاملی و عدم شفافیت جایگاه تحقیق و محقق در جامعه، کمترین بار عاملی را در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های موانع اجتماعی انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مورد بررسی دارا هستند.

جدول (۱۰) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در موانع اقتصادی

شماره	موانع اقتصادی	بار عاملی
۲۶	کسر مالیات از قراردادهای پژوهشی	۰/۸۹۴
۲۷	عدم تخصیص به موقع اعتبارات پژوهشی	۰/۸۲۰
۲۸	گران بودن هزینه تألیفات و نتایج پژوهشی	۰/۷۷۱
۲۹	پایین بودن حمایت مالی تحقیقات علوم انسانی	۰/۶۰۷
۳۰	بودجه ناکافی پژوهش در تحقیقات علوم انسانی	۰/۵۷۰
۳۱	ناچیز بودن درآمد حاصل از فعالیت های پژوهشی	۰/۵۴۳

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد؛ کسر مالیات از قراردادهای پژوهشی، بیشترین بار عاملی و ناچیز بودن درآمد حاصل از فعالیت های پژوهشی، کمترین بار عاملی را در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های موانع اقتصادی انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مورد بررسی دارا هستند. ولی همه‌ی گویه‌ها در مجموع بار عاملی بالایی را نشان می‌دهند.

جدول (۱۱) تعداد ماده‌ها و بار عاملی آنها در امکانات پژوهشی

شماره	موانع امکانات پژوهشی	بار عاملی
۳۲	کمبود امکانات پژوهشی و مشکل بودن تهیه آن	۰/۸۳۶
۳۳	کمبود بانک‌های اطلاعاتی داخلی در علوم انسانی	۰/۶۵۳
۳۴	ضعف و کم بودن پهنای اینترنت	۰/۵۷۳
۳۵	کمبود منابع علمی (مجلات تخصصی، اسناد و مدارک)	۰/۵۴۳

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، کمبود امکانات پژوهشی و مشکل بودن تهیه آن، بیشترین بار عاملی و کمبود منابع علمی (مجلات تخصصی، اسناد و مدارک)، کمترین بار را در بین گویه‌ها مربوط به مؤلفه‌های مدیریتی در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی را نشان می‌دهند. اما همه‌ی گویه‌ها در مجموع بار عاملی بالایی را نشان می‌دهند.

▪ بحث و نتیجه‌گیری

نتایج توصیفی جدول (۳)، نشان داد؛ عوامل بازدارنده‌ی انجام پژوهش از نظر اعضای هیأت علمی رشته‌های

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ❖ ۵۹

علوم انسانی شرکت کننده در این تحقیق، به ترتیب؛ مسائل و مشکلات شخصی اعضای هیأت علمی، ضوابط دست و پاگیر اداری، ضعف مدیریتی و سیاستگذاری، مشکلات اقتصادی، کمبود امکانات پژوهشی، موانع توانمند سازی اعضای هیأت علمی و نهایتاً مسائل اجتماعی هستند. هم‌چنین بین گروه‌های مختلف نمونه آماری تحقیق به لحاظ جنسیت، مدرک تحصیلی، رتبه علمی، دانشگاه محل خدمت و سابقه خدمت اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه‌های اهواز تفاوت معنی‌داری مشاهده نگردید.

سؤال تحقیق: عوامل بازدارنده فعالیت پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی در دانشگاه‌های اهواز کدامند؟

برای پاسخ به این سؤال، نتایج تحلیل عاملی جداول (۵) تا (۱۱) تحقیق نشان دادند، شرکت کنندگان هفت عامل؛ ضعف مدیریت و سیاستگذاری پژوهشی، موانع توانمند سازی اعضای هیأت علمی، ضوابط دست و پاگیر اداری، مسائل و مشکلات شخصی اعضای هیأت علمی، شرایط اجتماعی حاکم بر تحقیق، شرایط اقتصادی و کمبود امکانات را بازدارنده انجام پژوهش در بین اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه‌های اهواز ارزیابی کردند. نتایج این تحقیق کم و بیش با نتایج تحقیقات؛ شمس (۱۳۸۰)، علمداری و افشون (۱۳۸۲)، ظهور و فکری (۱۳۸۲)، پارباد و همکاران (۱۳۸۲)، کیانپور و همکاران (۱۳۸۴)، تصویری قمصری و جهان‌نما (۱۳۸۵)، فعلی، پزشکی‌راد و چیدری (۱۳۸۵)، کمالی (۱۳۸۵)، همسلی و برون (۲۰۰۴)، کمیسیون جامعه اروپا (۲۰۰۳) و بنیس (۱۹۹۹) همخوانی دارد.

در تبیین این نتیجه می‌توان گفت؛ از مشکلات جدی در دانشگاه‌های اهواز، فقدان ارتباط علمی قوی، جدی و کارآمد با دانشگاه‌های مطرح دنیا و مجامع بین‌المللی است. حتی برای ارتباط با دانشگاه‌ها و مجامع علمی و پژوهشی داخل کشور نیز بسیار ضعیف است و کاملاً متأثر از ضوابط خشک و غیر منعطف اداری و محدودیت‌های مالی، باعث می‌شود که فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی در یک دایره محدود منطقه‌ای و گاه حتی مؤسسه متوقف بماند و زاینده‌گی نداشته باشد. از سوی دیگر، نبود سواد رایانه‌ای یکی از موانع استفاده از اینترنت است. هر چند چندین دهه از ورود رایانه به عرصه علم و پژوهش می‌گذرد، اما هنوز هم برخی اعضای هیأت علمی از رایانه و کاربردهای متنوعی از قبیل روش‌های جستجو و بازیابی اطلاعات آگاهی کامل ندارند. عدم آشنایی استادان با شیوه‌های صحیح جستجوی اطلاعات علمی در مجله‌های الکترونیکی باعث شده است که اعضای هیأت علمی نتواند به صورت بهینه از این مطالب در پژوهش‌های علمی بهره بگیرند. عدم تسلط کافی به زبان انگلیسی از عواملی است که مانع از انجام پژوهش می‌شود.

نبود ساختار و روابط صحیح درون سازمانی، ضعف قوانین و مقررات باعث سردرگمی و سرگردانی محققین می‌شود. این مقررات پیش از آن که کمک به پیشرفت روند کار پژوهش بکند دست و پای آنها را در لابه لای این قوانین می‌بندد و باعث می‌شود تصویب یک طرح به درازا بینجامد و پیش هم می‌آید زمانی طرح دلخواه پژوهشگر تصویب می‌شود که اهمیت مسأله از بین رفته است. در مواردی هم پیش می‌آید به علت حاکمیت روحیه رابطه مداری سیاسی، خویشاوندی، قومیتی و عدم ضابطه مندی طرحی بدون این که از توجیه لازم برخوردار باشد به تصویب می‌رسد. این موانع و مشکلات در مورد چاپ کتاب، فرصت مطالعاتی، شرکت در همایش‌ها و حتی چاپ مقاله‌ها نیز به چشم می‌خورد.

سهم بودجه تحقیقاتی به نسبت تولید ناخالص ملی به عنوان معیار اصلی تقسیم‌بندی کشورها از نظر پیشرفت و توسعه است. از عوامل تأثیر گذار در زمینه، میزان بودجه‌ای است که به این امر اختصاص می‌دهند. ولی احتمالاً پایین بودن بودجه و سهم اعتبارات تحقیقاتی، نقش انحصاری دولت در تأمین اعتبارات مربوط به تحقیقات، ناچیز بودن درآمد حاصل از فعالیت‌های پژوهشی نسبت به فعالیت‌های اقتصادی دیگر، عدم تخصیص به موقع اعتبارات پژوهشی، تمایل شرکت‌های بزرگ درون استان مبنی بر واگذاری تحقیقات خود به دانشگاه‌های معروف، گسیختگی ارتباط دانشگاه با صنعت و عدم توفیق چشمگیر دفتر ارتباط با صنعت دانشگاه‌های شهر اهواز مبنی بر عرضه توانمندی‌های دانشگاه به متقاضیان خدمات پژوهش و نهایتاً مشکلات مالی استادان و پژوهشگران از اهم عوامل رکود تحقیقات یا رشد ناچیز آن در دانشگاه‌های اهواز محسوب می‌شود. اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی دانشگاه‌های اهواز نقش بازدارندگی برای توانمندسازی اعضای هیأت علمی (عدم آشنایی با روش‌های تحقیق، عدم آشنایی با تکنیک‌های آماری مربوط به رشته، عدم آشنایی با نرم افزارهای پژوهشی، عدم آشنایی کافی با تایپ و اصول نگارش پژوهش و عدم آشنایی با اصول مقاله نویسی)، مسائل شخصی (عدم تسلط کافی برای استفاده از منابع خارجی، بالا بودن موظفی تدریس، استخدام هیأت علمی بدون توجه به توان پژوهشی آنها)، عوامل اجتماعی (عدم شفافیت جایگاه تحقیق و محقق، ناکافی بودن مشوق‌های معنوی مناسب از محقق، نبود زمینه فرهنگی برای فعالیت‌های علمی در جامعه، فراغ خاطر به علت تنش‌های خارج دانشگاه، اهمیت ندادن به محققان برجسته و عدم تقدیر مناسب از آنها، پایین بودن جایگاه پژوهش در بین مسئولین دانشگاه، اجتماعی پژوهش‌های علوم انسانی) و مشکلات اقتصادی (ناچیز بودن درآمد حاصل از فعالیت‌های پژوهشی، پایین بودن حمایت مالی تحقیقات علوم انسانی، عدم تخصیص به موقع اعتبارات پژوهشی، کسر مالیات از قراردادهای پژوهشی، گران بودن هزینه تألیفات و نتایج پژوهشی و بودجه ناکافی پژوهش در تحقیقات علوم انسانی) انجام پژوهش قائل هستند.

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ۶۱

از این یافته‌ها می‌توان چنین استنباط کرد که در کنار فراهم کردن زیر ساخت‌ها، امکانات و تسهیلات مانند: تهیه امکانات پژوهش و سهولت تهیه آن، تهیه رایانه، امکان دستیابی به منابع علمی، رفع مشکل و افزایش باند پهنای اینترنت، تدارک بانک‌های اطلاعاتی داخلی در علوم انسانی، با بکارگیری مدیران پژوهشی کارآمد و تدوین سیاست‌های پژوهشی شفاف، هم‌چنین برقراری ارتباط با دانشگاه‌ها و مجامع علمی دنیا به خصوص از جهت تأمین منابع علمی معتبر و متکثر و فراهم سازی فرصت‌های مطالعاتی برای مشارکت اعضای هیأت علمی در تجارب نو و ارزشمند دانشمندان و پژوهشگران و صاحب‌نظران خارجی و داخلی در ارتقاء و بهبود چشمگیر عملکرد پژوهشی هیأت علمی و تشویق آنها به خلق و نشر دانش تأثیرات ماندگار و قوی به جای خواهد گذاشت. نهایتاً می‌توان گفت؛ توجه به پژوهش نیازمند یک دید جامع، وسیع و همه جانبه است که توجه جدی‌تر، منعطف‌تر و عملی‌تر مدیران و مسئولان دانشگاه‌ها و به طریق اولی، مدیران و مسئولان ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌های آزاد اسلامی را می‌طلبد.

▪ پیشنهادهای برگرفته از یافته‌های تحقیق

برای کاهش آسیب فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی؛ ایجاد تسهیلات و امکانات بیشتر برای استفاده‌ی محققان از فرصت‌های مطالعاتی و شرکت در مجامع علمی و کنگره‌ها و سمینارهای علمی داخلی و بین‌المللی، برگزاری مستمر کارگاه‌های آموزش روش تحقیق، فراهم نمودن امکانات و تسهیلات پژوهشی برای اعضای هیأت علمی، مشخص نمودن اولویت‌های پژوهش در بخش علوم انسانی، کاهش ساعات تدریس موظف اعضای هیأت علمی، اشاعه فرهنگ تحقیق و پژوهش و ارتقای ارزش و منزلت پژوهشگران، ارتباط منظم و مستمر با مراکز علمی و تحقیقاتی دنیا جهت دستیابی به دستاوردهای تحقیقاتی، پایه‌ریزی نظام اطلاع‌رسانی به منظور هماهنگی و تأمین نیازهای علمی و پژوهش توجه به سواد اطلاعاتی، راه‌اندازی مجلات علمی و بالا بردن سطح تخصصی این مجلات، تسهیل دسترسی اعضای هیأت علمی به بانک‌های اطلاعاتی مورد نیاز، تهیه ساز و کارهای مناسب به منظور مشارکت همه‌ی اعضای هیأت علمی در پژوهش‌های تحقیقاتی، افزایش بودجه طرح‌های تحقیقاتی، لزوم برنامه‌ریزی دقیق‌تر و ارائه فرمول‌های واقع بینانه‌تر جهت تقسیم اعتبارات محدود تحقیقاتی بین دانشگاه‌ها، معافیت مالی بورسیه، شفافیت در سیاست‌گذاری پژوهش کشور، امکان انتشار تحقیقات، توجه به مدیریت کارآمد در مراکز پژوهشی، گسترش دوره‌های تحصیلات تکمیلی و ایجاد قطب‌های علمی در دانشگاه‌ها توصیه می‌گردد.

منابع

- آذر، عادل و مؤمنی، منصور (۱۳۸۴). **آمار و کاربرد آن در مدیریت**، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم، انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- احمدی دستجردی، داوود و انوری، صدور (۱۳۸۳). نقش دانشگاه و پژوهش در توسعه ملی، **دایره المعارف آموزش عالی (جلد اول)**؛ تهران: بنیاد دانشنامه فارسی، صص ۵۹-۵۳.
- بقایی، عبدالمهدی؛ اویس قرن، ش؛ نوع دوست، ب؛ محمدی، م؛ عسگری مقدم، م. و شکرچی زاده، م. (۱۳۷۸). موانع پژوهش در علوم پزشکی از دیدگاه مسئولان پژوهشی و اعضای هیأت علمی، **مجموعه مقالات اولین کنفرانس علمی بررسی مسائل پژوهشی کشور ۲۸ و ۲۹ اردیبهشت ماه، ۱۵۴-۱۴۳**.
- پاریاد، رحمان؛ نصر، احمدرضا و لیاقتدار، محمد جواد (۱۳۸۲). بررسی موانع ساختاری پژوهش در بین اعضای هیئت علمی گروه‌های آموزشی علوم انسانی دانشگاه‌های اصفهان و منطقه غرب کشور، **مجموعه مقالات آموزش عالی و توسعه پایدار**، جلد دوم، تهران، موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۹۳-۱۰۵.
- تصویری قمصری، فاطمه و جهان نما، محمدرضا (۱۳۸۵)، بررسی وضعیت تولیدات علمی پژوهشگران پژوهشکده مهندسی، **فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی**، ج ۱۰، ش ۲، صص ۱۲۴-۱۰۷. ۱۰۷. خبرگزاری فارس {برداشت ۱۳۹۰/۳/۳}
- دفتر امور پژوهشی معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی (۱۳۷۰)، **کارنامه پژوهش**: دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی وابسته.
- سبحانی نژاد، مهدی و افشار، عبد الله (۱۳۸۸) مانع زدایی از نهضت تولید علم راهکاری بنیادی در نوآوری فعالیت های پژوهشی دانشگاهی، **فصلنامه علمی، ترویجی مدیریت در دانشگاه اسلامی**، سال سیزدهم، شماره ۱، صص ۲۱-۴.
- صبوری، علی اکبر (۱۳۸۷)، تولید علم ایران در سال ۲۰۰۸، **فصلنامه رهیافت**، شماره ۴۳، صص ۲۱-۳۱.
- شریعتمداری، علی (۱۳۷۷)، جایگاه نظریه در تحقیق، **فصلنامه پژوهش‌های تربیتی**، جلد ششم، شماره ۴۳، صفات ۱۱-۱۶.

آسیب شناسی پژوهشی اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم انسانی ❖ ۶۳

- شمس، ناصر (۱۳۸۰)، بررسی اعتبارات جاری مؤسسات پژوهشی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در برنامه های اول و دوم توسعه، **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، ش ۲۲-۲۱، ص ۱۷۲-۱۳۵.
- صبوری، علی اکبر (۱۳۸۹)، تولید علم ایران در سال ۲۰۱۰، **فصلنامه رهیافت**، شماره ۴۳، صص ۲۱-۳۱.
- طایفی، علی (۱۳۸۰)، **موانع فرهنگی توسعه تحقیق در ایران**، مقدمه‌ای بر اندیشه‌ورزی و اندیشه‌سوزی در ایران، تهران، انتشارات آزاد اندیشان.
- ظهور، علیرضا و فکری، علیرضا (۱۳۸۱)، موانع پژوهش از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران، **فصلنامه پایش**، سال دوم، ش ۲، ص ۱۲۰-۱۱۳.
- علمداری، علی کرم و افشون، اسفندیار (۱۳۸۲)، موانع موجود در انجام فعالیتهای پژوهشی از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاههای شهر یاسوج، **ارمغان دانش**، سال هشتم، ش ۲۹، ص ۳۵-۲۷.
- کمیته شناسایی موانع تحقیق و نوآوری (۱۳۸۲) شناسایی موانع تحقیق و نوآوری در کشور (برنامه‌ی بلند مدت و کوتاه مدت)، **فصلنامه رهیافت**، شماره ۳۱، صص ۳۵-۲۶.
- فعلی، سعید؛ غلامرضا پزشکی راد و محمد چیدری (۱۳۸۵)، بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در فعالیتهای پژوهشی و تولید علم، **فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، سال دوازدهم، شماره ۴، (پیاپی ۴۲)، صص ۱۰۶-۹۳.
- کمالی، محمداقرا (۱۳۸۵)، تحقیقات مشارکتی: رهیافتهای، تجربیات و پیشنهادهای، **فصلنامه روستا و توسعه**، سال نهم، ش ۴، صص ۲۴۷-۲۱۷.
- کیانپور، مریم؛ بهمن زیاری، پروانه؛ آرتی، سارا و ناجی، همایون (۱۳۸۴) بررسی موانع پژوهش در نظام علوم پزشکی از دیدگاه، مسؤولان، اعضای هیأت علمی و کارشناسان، **نشریه پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان**، ش ۲۸، صص ۱۴-۶.
- محمدیان ساروی، محسن (۱۳۸۵) راههای تقویت انگیزش و علایق پژوهشی در بین استادان دانشگاه آزاد اسلامی، **فصلنامه علمی ترویجی مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی فیروزکوه**، سال سوم، شماره ۴.
- Bennis, W (1999). **Changing Organization**, New York, MC Graw-Hill.

- Carrion, M. & P. Woods & I. Norman (2004). "**Barriers to Research Utilisation Among Forensic Mental Health Nurses**", *International Journal of Nursing Studies*, 4, P.613-619.
- Catenhusen, F. (2000), **Gene research**, Deusehland, magazine on politics, culture, business, and science No .4. August / September E 1, P. 108-119.
- Cohen, M.D. & S.G. Jennings (2002). **Agreement and Reproducibility of Subjective Method of Mesuring Faculty Time Distribution**, *Academic Radiology*, 9, P.1201-8.
- Cook, D (2001). **Research Management of What Nature is the Concept?**, Ohio State Niversity.
- Gething L. & Thaepin B. Leelar (2000). "**Strategies for Promorning Research Participation Among Nurses Employed as Academies in the University Sector**", *Nurse Educ Today*, 20(2), P.54-147.
- Hemsley-Brown, J.V (2004). **Facilitating Research Utilisation: a Cross-Sector Review of the Research Evidence**", *International Journal of Public Sector Management*, Vol.17 No.6, P.534-52.
- Kotrlik, J., Bartlett, J., Higgins C. & Williams H. (2002); **Factors Associated With Research Productivity of Agricultural Education Faculty**; 28th Annual National Agricultural Education Research Conference, December, 195-206.
- Park, H., & Leydesdorff, L., (2010), **Longitudinal trends in networks of university-industry-government relations in South Korea**: The role of programmatic incentives, *Research Policy*. 39(5) 640-649.
- Watty, K., Bellamy, S., and Morely, C. (2008). **Changes in higher education and valuing the job: The views of accounting in Australia**. *Journal of Higher Education policy and Management*, 30(2), 139-151.
- Wichian, S.N., Wongwanich, S. and Bowarnkitiwong, s. (2009), **Factors Affecting Research productivity of faculty members in Government universities**: Lisrel and Neural Network Analyses. 30:67-78. www. The aiscienc .info [31/01/2011]